

Liite.1 Etelä-Suomen alueellisen ETNO:n jäsenten kommentit hallituksen esitykseen kotouttamislain uudistuksesta:

Ahmed Akar
Helsingin kaupunki

Yleisesti ottaen:

Myönteistä:

- 1- kotouttamissääntelyn selkiyttäminen ja yhtenäistäminen eri laeissa (kotouttamislaki, ulkomaalaislaki, yhdenvertaisuuslaki)
- 2- Lain soveltamisalan laajentaminen koskemaan kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia Nykyisen lain yksi tärkeimmistä epäkohdista on se, että lakia tehtiin aikanaan silmällä pitäen ensisijaisesti pakolaiset ja turvapaikkahakijat.
- 3- Uusi laki ottaa huomioon edellistä huomattavasti enemmän ja kattavammin muin perustein Suomeen muuttaneita kuten työperusteiset, opiskelijat ja perhesiteen perusteella maahan tulleet/tulevat
- 4- Eri viranomaisten tehtäväjako selkiytetään yksityiskohtaisemmin. Onnistunut kotoutuminen/kotouttaminen vaatii saumatonta yhteistyötä eri viranomaisten välillä

Kannattettavaa: selkeämpi rajanveto eri maahanmuuttajien kategorioiden välillä:

- 1- yhtäältä pakolaisten, turvapaikkahakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden ja heidän perheidensä jäsenten vastaanotto ja kotouttaminen ja
- 2- toisaalta kaikkien muin perustein maahan tulleiden maahanmuuttajien kotouttaminen

Parannettavaa: enemmän selkeyttä eri vironomaisten vastuista eri maahanmuuttajaryhmistä, riippuen heidän tulonsa syistä:

- 1- kiintiöpakolaisten vastaanotto, perheyhdistäminen ja kotouttaminen perustuvat kansainvälisiin sopimuksiin, jotka Suomi valtiona on allekirjoittanut
- 2- Turvapaikkahakijoiden ja kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden osalta: kansalliset päätökset perustuen EU –lainsäädäntöön ja ohjeistuksiin
- 3- Muin perustein maahan tulevat kuten työperusteiset, opiskelijat, tutkijat, yrittäjät ja perhesiteen perusteella maahanmuuttajat (suomalaisien kansalaisten kanssa avioliitossa/avoliitossa olevat)

Näillä eri ryhmillä on selkeästi eri lähtökohtia ja tarpeita. Idealista olisi että, valtio huolehtii kokonaisuudessaan pakolaisten ja turvapaikkahakijoiden sekä kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden perheineen kotouttamisesta ja vastaavasti kunnille annettaisiin enemmän valtuuksia, velvoitteita ja voimavaroja/resursseja huolehtia muiden maahanmuuttajien kotouttamisesta

2 luku: Maahanmuuttajan kotoutumista edistävät toimenpiteet

"Tällä hetkellä ei ole olemassa suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta kertovaa, ulkomailta Suomeen muuttavaa ohjeistavaa päivitettyä materiaalipakettia. Kunnilla, järjestöillä ja yrityksillä saattaa olla omille kuntalaisille, jäsenistölle tai työhön tuleville suunnattua perustietoa-aineistoa, mutta valtakunnallisesti puuttuu yhtenäinen perustietopaketti, joka olisi tarkoitettu kaikille Suomeen pitemmäksi aikaa muuttaville. Perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen toiminnasta sisältäisi tietoa muun muassa oikeuksista ja velvollisuuksista, esimerkiksi perhe- ja lapsilainsäädännöstä sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden selvittämistä, yhteiskunnallista ja historiallista tietoa sekä kunnallisia palveluja, sosiaaliturvaa, opiskelumahdollisuuksia ja koulutusjärjestelmää, työllistymismahdollisuuksia ja työelämän pelisääntöjä koskevaa tietoa. Palvelujärjestelmää koskeva tieto sisältäisi esimerkiksi verotusta ja Kelan palveluja koskevaa tietoa. Sisäasiainministeriön koordinoimassa ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittamassa ALPO-kehittämishjelmassa kootaan parhaillaan aineistoa ja kartoitetaan sisältöä kaikille maahan muuttaville tarjottavan perustiedon tuottamisen pohjaksi. Lisäksi olisi tärkeää, että Suomeen muuttavat saisivat heti maahanmuuton alkuvaiheessa tietoa siitä, minkälaisia kotoutumispalveluita ja toimenpiteitä heidän on mahdollista saada ja miten niihin on mahdollista hakeutua. Maahanmuuttajalle kerrottaisiin miten hän voisi

hakeutua kunnan tai työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaaksi ja miten hän voisi pyytää esimerkiksi alkukartoituksen tekemistä...”

Tällaista verkkopalvelua tarjoaa jo vuodesta 2003 toimintansa aloittanut Infopankki –verkkopalvelu, jossa Sisäministeriö on yhtenä yhteistyökumppania/rahoittajana vuodesta 2009 lähtien. Infopankki (www.infopankki.fi) -verkkopalvelu tukee maahanmuuttajien kotoutumista tarjoamalla tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen palveluista 15 kielellä maahanmuuttaja-kävijän näkökulmasta. Infopankin kielet ovat suomi, ruotsi, englanti, viro, ranska, venäjä, somali, serbokroatia, turkki, arabia, persia, kiina, espanja, albania ja kurdi. Palvelu kokoaa perustiedon muun muassa lupa-asioista, asumisesta ja sosiaalipalveluista, yhteiskunnasta, kulttuurista sekä vapaa-ajasta.

Infopankki toimii hallinnollisesti Helsingin kulttuurikeskuksen alaisuudessa. Vuodesta 2005 lähtien Infopankkiin on otettu mukaan uusia jäsenkuntia ja sen myötä yhden kaupungin kuusikielisestä verkkopalvelusta on tullut valtakunnallinen 15-kielinen palvelu. Helsingin lisäksi mukana ovat nyt Espoo, Vantaa, Kauniainen, Turku, Tampere, Kuopio, Rovaniemi, Oulu ja Kainuun alue. Viime syyskuussa avattiin Infopankin verkossa uudet Espoon, Vantaan ja Kauniaisten sekä Helsingin seutu –osiot. Sivustot palvelevat aiempaa paremmin Helsingin, Espoon, Vantaan ja Kauniaisten noin 70 000 ulkomaalaistaustaista asukasta. Palveluun otetaan mukaan uusia jäsenkuntia myös jatkossa.

Infopankin kehittymisen ja uudistumisen tekee mahdolliseksi valtion ja kuntien välillä solmittu viisivuotinen yhteistyösopimus (2009-2013). Infopankin suunniteltu perusrahoituksesta vastaavat puoliksi Helsingin seutu –jäsenkunnat (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) ja puoliksi valtio (Sisäministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö, opetusministeriö ja Kela). Muut jäsenkunnat (Turku, Tampere, Rovaniemi, Kuopio, Kajaani alue ja Oulu) täydentävät Infopankin perusrahoitusta asukasluokuihin suhteutetulla vuosimaksulla. Käytännössä Infopankki –verkkopalvelu ja ALPO –projekti tekevät tiivistä yhteistyötä maahanmuuttajien alkuvaiheen neuvonnan ja ohjauksen kehittämisestä. Infopankki on ns. matalakynnyspalvelu, joka lähtee kohderyhmien todellisista tarpeista tarjotakseen verkko-ohjausta ja neuvontaa jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa ja kunkin maahanmuuttajan elämäntilanteen ja tarpeen huomioon ottaen.

3 luku: Kunnan kotouttamispolitiikka ja kotoutumista edistävät toimet paikallistasolla

On erittäin tärkeää että kotouttamislakia uudistettaessa otettaisiin huomioon sekä 2000-luvulla tapahtunutta että tulevaa radikaalia muutosta suomen maahanmuuton muodoissa ja määrissä. Suomeen tulee yhä enemmän työperusteisia maahanmuuttajia perheineen, korkeakouluopiskelijoita, erialojen tutkijoita sekä pääomayrittäjiä ja sijoittajia. Näiden suhteellisen uusien maahanmuuttaja-kategorioiden yksilölliset ja perheelliset lähtökohdat ja tarpeet eroavat olennaisesti aiemmin humanitaarisista syistä maahan muuttaneiden lähtökohdista ja tarpeista. On odotettavissa että taantuman päätyttyä Suomi on samassa tilanteessa kuin ennen taantuman alkua v. 2008 syksyllä. Maa tulee väistämättä tarvitsemaan väestönsä ikääntymisen takia suuria määriä työvoimaa etenkin palvelualoilla korvaamaan suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisiä. Tätä uutta todellisuutta silmällä pitäen on erittäin tärkeää että kotoutumiseen tähtäävät toimenpiteet ulottuvat koko maahanmuuttaja-kirjoon. Eritoten pääkaupunkiseutu on avainasemassa kun puhutaan maahanmuuttajien palveluiden kehittämisestä ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä, sillä suunnilleen puolet kaikista Suomen maahanmuuttajista arvioidaan asuvan pääkaupunkiseudulla. Tilastot kertovat että vuoteen 2025 mennessä suunnilleen joka viides vastaantulija Helsingissä puhuu äidinkielenään muuta kuin suomen-, ruotsin- tai saamen kieltä.

Onnistunut kotoutuminen/kotouttaminen vaatii saumatonta yhteistyötä maahanmuuttajan ja yhteiskunnan eri tahojen välillä. Maahanmuuttajan kotoutuminen ei ole yksisuuntaista prosessia, vaan vaatii kotoutumishalukasta maahanmuuttajaa, vastaanottavaa yhteiskuntaa ja varautuneita viranomaisia, jotka suunnittelevat ja toimeenpanevat kotouttamistoimenpiteitä sekä seuraavat ja valvovat kotoutumisprosessin toteutumista. Onnistunut kotouttamisohjelma lähtee aina kohderyhmien todellisista tarpeista kohdentaen kotouttamistoimenpiteitä niitä eniten tarvitseville yksilöille, perheille taikka ryhmille.

Työperusteiset maahanmuuttajat sekä opiskeluun Suomeen tulevat tarvitsevat paitsi alkuohjausta ja neuvontaa myös Suomeen asettumispalveluita sekä suomen-/ruotsinkielien kohdennettua opetusta ja perehdyttämistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Alkuvaiheen byrokratiasta selviytymiseksi olennaista on miten helposti ja kattavasti uusi maahanmuuttaja saa tarvitsemaan tietoa, ohjausta ja neuvontaa kotoutumisensa uuteen maahan/kuntaan tukemiseksi. Ohjausta ja neuvontaa tarvitaan mm. asunnon haussa, kotikuntaan maistraatin rekisteröinnissä, eri lupien hakemisessa, sosiaali- ja terveyspalveluihin ohjaamisessa, veron järjestelyissä sekä neuvonnassa työhön, vapaa-aikaan ja kulttuuriin. On erittäin tärkeää että kotouttamisen asianomaiset tahot/viranomaiset olisivat tietoisia eri ryhmien tarpeista ja varautuisivat järjestämään kaikille tarvitseville kohdennettuja kotoutumista tukevia ja edistäviä toimenpiteitä ja palveluita.

Maahanmuuttajien kotoutumisongelmat/esteet liittyvät pääsääntöisesti työnsaannin/työssä pysymisen vaikeuksiin sekä puutteelliseen suomen-/ruotsinkielen taitoon ja yhteiskuntatuntemukseen. Nykyinen suomen-/ruotsinkielen opetuksen tarjonta ei tällä hetkellä vasta alkuunkaan maahanmuuttajien todellisia tarpeita. Lisäksi, kotimaisten kielten opetusviidakko on niin vaikeaselkoista etenkin pääkaupunkiseudulla, ettei uusi maahan tullut/tuleva selviydy omin voimin edes hausta. Samaa koulutusta tarjoavia laitoksia on liikaa, valtiollisia, kunnallisia ja yksityisiä ja koulutustyyppejä on monta: on työvoimapolitiittinen koulutus, on kotoutumista tukeva koulutus, omaehtoinen koulutus, jne. Olisi ensisijaisen tärkeää saada selkeyttä koulutustarjontaan ja eri koulutusten todellisiin vaikutuksiin tukea ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista.

Maahanmuuttajien työttömyysaste on 3-4 kertaa korkeampi kuin kantaväestön. Epäkohtia löytyy etenkin julkisella sektorilla. On olennaista että julkishallinto antaa esimerkkiä esim. työllistämällä nykyistä huomattavasti enemmän päteviä maahanmuuttajia. Eniten tässä asiassa edistyneen Helsingin kaupungin organisaatiossa maahanmuuttajia on ainoastaan 3% kaikista Helsingin vakituudesta työvoimasta kun maahanmuuttajaväestö edustaa yli 10% Helsingin väestöstä. Tilanne on paljon pahempaa muissa kunnissa ja erityisesti valtiolla.

Samaten yhteiskunnan puutteellinen tuntemus käytännössä estää maahanmuuttajia osallistumasta täysipainoisesti yhteiskunnan eri toimintoihin ja toimimasta aktiivisina kansalaisina yhdenvertaisesti kantaväestön kanssa. Osallistuminen kunnallispolitiikkaan ja etenkin valtakunnalliseen politiikkaan on tähän asti ollut huomattavan vähäistä verrattuna muihin EU -maihiin. Tässä kohtaa yhdenvertaisuus ei toteudu ollenkaan.

Osittain itse maahanmuuttajien puutteellisesta aktiivisuudesta kansalais- ja politiikkatoiminnassa johtuen myös vuorovaikutus kantaväestön kanssa jää vähäiseksi. Onnistuneen kotoutumisen yhdeksi mittariksi voisi olla miten hyvin ja aktiivisesti maahanmuuttajat osallistuvat heidän asuinkuntansa ja maansa asioihin ja toimintoihin. Näin ollen kuntien tekemien kotouttamisohjelmien yhdeksi tehtäväksi voisi asettaa, miten ohjelma innostaa maahanmuuttajia toimimaan aktiivisimmin täysinä kuntalaisina ja kansalaisina.

Hyvien etnisten välisten suhteiden edistämiseksi, kotoutumisen tukemiseksi ja vuorovaikutuksen lisäämiseksi kuntien tulee lisätä ja vakiinnuttaa säännöllisten konsultointia ja yhteydenpitoa maahanmuuttajaryhmiin, yksilöihin ja heidän järjestöihinsä heitä koskevissa asioissa. Kuntien tulee luoda vakituksia puitteita, jotka mahdollistavat maahanmuuttajien todellista osallistumista yhteiskuntiansa asioihin kaikilla tasoilla. Samaten kuntien tulee korostaa ja vaalia yhteisöllisyyttä esim. lisäämällä yhteisiä tiloja ja paikkoja, joissa maahanmuuttajat ja kantaväestö voivat kohdata toisiaan ja tehdä toimintoja yhdessä. Kulttuurikeskus Caisan kaltaisia paikkoja tulee lisätä ja sijoittaa eri puolille kaupunkia tai seutua sekä lisätä niiden vastuita ja samalla voimavaroja/resursseja kotouttamisen edistämiseksi.

Hilkka Linderborg Vanhustyön keskusliitto ry

YLEISTÄ

Kotoutumiskoulutukseen pääsy on liian pitkä

Eduskunta pitää tärkeänä, että jokainen maahanmuuttaja riippumatta maahanmuuttooperusteista saa mahdollisuuden opiskella suomea tai ruotsia ja että hän saa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, lainsäädännöstä ja palvelujärjestelmästä. Tämä on hieno julkilausuma, mutta samalla pitäisi konkreettisella tasolla turvata riittävät resurssit näiden toteuttamiseksi. Esityksen mukaan jo tällä hetkellä kotoutumiskoulutukseen pääsyn odotusajaksi on muodostunut 3-6 kuukautta. Tämä odotusaika supistaa kolmen vuoden kotouttamisaikaa ja siten kapeuttaa kotoutettavan mahdollisuuksia monipuolisemmin hyödyntää kotouttamisjaksoa.

Paluumuuttoavustus kotimaahan palaaville

Rahallisen paluumuuttoavustuksen myöntämisperusteita tulisi muuttaa. Nykyinen käytäntö, jossa yksinäisen henkilön paluumuutto avustus on "toimeentulotuen perusosa kerrottuna kahdella ja perheelle edellä mainittu summa kaksinkertaisena", asettaa lapsiperheen eriarvoiseen asemaan. Rahallinen paluumuuttoavustus tulisi suhteuttaa perhekoon ja yksinäisen henkilön paluumuuttoavustuksen summaa.

Erityistukea tarvitsevat ryhmät (sivu 21)

Perusteissa annetaan kuvaa siitä, että vain naiset ja erityisesti thainaiset ovat haavoittuvassa ryhmässä. Yhden tietyn kansalaisuusryhmän korostaminen ei ole yhdenvertaisuusnäkökulmasta tarkasteltuna kovin "viisasta". Thainaisia kuvaamalla annetaan yksipuolinen kuva heidän asemastaan ja saatetaan jopa epäsuorasti vahvistaa valtaväestön negatiivista suhtautumista juuri tähän ryhmään. Kuvaus saattaa myös loukata joitakin thainaisia, jotka tahtomattaan saavat kantaakseen negatiivisen leiman. Perusteluissa pitäisi kiinnittää huomioita siihen, että kaikki avioliiton perusteella Suomeen muuttavat puoliset, avioituvat he sitten suomalaisen tai maahanmuuttajan kanssa, kuuluvat potentiaaliseen riskiryhmään.

Erityisryhmän osalta tulisi entistä vahvemmin korostaa iäkkäiden maahanmuuttajien tilannetta, koska karu todellisuus on, että kotouttamistoimenpiteet heidän osalta saattavat olla kovin ovat kovin

ESITYKSEN EHDOTUKSET

Esityksen tavoitteena on vaikuttaa siihen, että kotoutuminen tapahtuisi hallitusti ja kaksisuuntaisesti. Hallitusti –termi vahvistaa kuvaa siitä, että kotoutettava on passiivinen yksilö, joka on kotouttamistoimenpiteiden kohde eikä aktiivinen toimija.

Se, että lain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia, joilla on voimassa oleva oleskelulupa, on erinomainen askel maahanmuuttajien yhdenvertaisen kohtelun aikaansaamiseksi. Lisääntyvä työperäinen maahanmuutto luo lisäpainetta kotouttamistoimenpiteiden tarjonnalle ja sisällölle. Vaarana on, että humanitaarisin syin maahan muuttavat pakolaiset ja erityisesti ikäihmiset, jäävät tämän kehityssuunnan jalkoihin. Erityistukea tarvitsevien ikäihmisten, kotiäitien, luku- ja kirjoitustaidottomien jne. asemaa tulisi entistä enemmän vahvistaa.

5§ Tulkin ja kääntäjän käyttö

Esityksessä asioimistulkkauksen sijaan käytetty tulkitseminen-ilmaisu tuntuu oudolta. Viranomaisen, jonka vastuulla on laatia maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelma, ei voi nojautua siihen, että asiakkaalle on asia suurpiirteisesti tulkittu. On suuri ero puhutaanko asioimistulkkauksesta tai asioiden tulkitsemisestä. Ilmaisulla vahvistetaan epäsuorasti palvelujärjestelmän oikeutta käyttää sukulaisia, lapsia tai vaikka terveydenhuollon siivoustehävissä olevaa samankielistä henkilöä vaativien terminologien tai hoitotoimenpiteiden "tulkitsemisessa" ammatillisen tulkkauksen sijaan. Sekä kotouttajan että kotoutettavan oikeusturva kärsii, jos yhteinen ymmärrys puuttuu.

Vesa Kukkamaa

SPR, Helsingin ja Uudenmaan piiri

- 1) Yksintulleille alaikäisille oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille tulee turvata lastensuojelun asiakkaina sama oikeus jälkihuollon toimenpiteisiin aina 21 ikävuoteen asti, kuten muilla lastensuojelun piiriin kuuluvilla nuorilla.
- 2) Osallisena Suomessa-projektia, jolle esitetään kokeilulakia. Ehdotan että Osallisena Suomessa – hankkeessa mahdollistetaan maahanmuuttajayhteisöjen ja muiden kotoutumista edistävien kolmannen sektorin toimijoiden pääsy hankkeeseen suunnittelijoiksi, toteuttajiksi ja toimijoiksi ja että tietty osuus euromäärästä suunnattaisiin yhteisöjen tuottamiin kotoutumispalveluihin. Hankkeessa tulisi erityisesti kehittää moniammatillisia kotoutumispalveluja nuorille sekä erityistukea tarvitseville perheille. Lisäksi tulisi kehittää omakielistä vertaistukea kotoutumisessa (vertaisoppaat) viranomaispalveluja täydentäen, hyödyntäen erikielisiä yhteisöjä voimavarana.